



## Matti Rissanen

\* 23.6.1937 † 24.1.2018

**HELSINGIN YLIOPISTON** englantilaisen filologian professori emeritus Matti Rissanen kuoli 80-vuotiaana 24.1.2018 Vantaalla. Rissanen syntyi opettajaperheeseen 23.6.1937 Viipurissa, josta perhe muutti sodan alta Tampereelle hänen ollessaan kaksivuotias. Tampere olikin Rissaselle rakas lapsuus- ja nuoruusvuosien kotikaupunki, jonne hän usein palasi puheissaan, tunnusmerkkillistä tamperelaista puheenvartta myöden. Hän kirjoitti ylioppilaaksi Tampereen yhteiskoulusta vuonna 1955. Samana vuonna hän aloitti opinnot Helsingin yliopistossa, jossa hän toimi opiskelijavuosistaan lähtien aktiivisesti ja monipuolisesti yliopisto- ja tiedeyhteisön jäsenenä aina elämänsä loppuun asti. Suomalaisen Tiedekatemian jäsen hän oli vuodesta 1986.

Matti Rissanen suoritti filosofian kandidaatin tutkinnon Helsingin yliopistossa vuonna 1961 pääaineenaan englantilainen filologia, jonka ohella hän suoritti laudatur-opinnot myös yleisessä kirjallisuustieteessä. Filosofian lisensiaatiksi Rissanen valmistui vuonna 1965 ja filosofian tohtoriksi 1968. Englantilaisen filologian alaan kuuluvan väitöskirjan, *The Uses of 'One' in Old and Early Middle English*, ohjaajana toimi professori Tauno F. Mustanoja ja se

julkaistiin Uusfilologisen yhdistyksen *Mémoires de la Société Néophilologique -sarjassa*. Rissanen nimitettiin Helsingin yliopiston englantilaisen filologian dosentiksi vuonna 1969 ja apulaisprofessoriksi 1970. Vuonna 1977 Rissanen nimitettiin englantilaisen filologian professoriksi ja tässä tehtävässä hän toimi vuoteen 2001, jolloin hän jäi eläkkeelle. Professorintehtävänsä ohella Rissanen toimi pitkään englannin kielen laitoksen johtajana. Vuosina 1977–1983 hän johti oman toimensa ohella myös Helsingin yliopiston kielikeskusta, jonka perustamista valmistelevalle työryhmän puheenjohtajana hän toimi vuosina 1975–1977. Rissanen johti myös vuonna 1995 perustamaansa englannin kielitieteelliseen tutkimukseen keskittyvää Varieng-yksikköä, jonka ensimmäinen kausi Suomen Akatemian rahoittamana huippuyksikkönä alkoi vuonna 2000.

Rissanen oli niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin laajalti tunnettu ja arvostettu englannin kielen diakronian tutkija. Hänen laaja julkaisutuotantonsa käsittelee englannin kielen historiaa varhaisvaiheista nykypäivään ja maantieteellisesti Britannian Amerikkaan. Tuotanto sisältää useita arvostettujen kansainvälisten kustantajien julkaisemia monografioita ja ko-

koomateoksia, suuren määrän tutkimusartikkeleita sekä joitakin laajemmalle yleisölle laadittuja julkaisuja. Erityisesti Rissanen tunnetaan historiallisten tietokone-tekstistöjen ja niihin perustuvan korpuslingvistisen tutkimuksen pioneerina. Hänen johdollaan Helsingin yliopiston englannin kielen tutkijoiden ryhmä aloitti 1980-luvulla ensimmäisen englanninkielisen historiallisen tekstikorpuksen laadinnan. Tämä uraauurtava diakroninen tekstistö, *The Helsinki Corpus of English Texts*, julkaistiin vuonna 1991 ja sisältää englanninkielisiä tekstejä tuhannen vuoden ajalta (n. 1,6 miljoonaa sanaa). Korpukselta tuli kansainvälinen menestystarina, joka muutti koko tutkimusalan paradigman maailmanlaajuisesti. Matti Rissanen johdolla englannin kielihistorian tutkimuksessa alkoikin digitaalisen humanismin aika jo paljon ennen kuin itse käsitettä oli keksitty. Rissanen johdolla tutkimusryhmä laati myös korpuksen kokoamisperiaatteita ja korpusaineistoon perustuvia tutkimusartikkeleita sisältävän teoksen, *Early English in the Computer Age* (toim. Rissanen, Merja Kytö ja Minna Palander-Collin), joka julkaistiin vuonna 1993. Tutkimusryhmän jäsenet jatkoivat korpuspohjaista tutkimusta Rissanen johtamassa Suomen Akatemian hankkeessa, jonka tulokset julkaistiin vuonna 1997 ilmestyneissä historiallisen korpuslingvistiikan uraauurtavissa kokoomateoksissa *English in Transition* ja *Grammaticalization at Work* (toim. Rissanen, Merja Kytö ja Kirsi Heikkonen).

Tämän työn perustalle Matti Rissanen johdolla rakentui 1990-luvulla englannin kielen vaihtelun, kontaktien ja muutoksen tutkimusyksikkö Varieng, joka toimi Suomen Akatemian tutkimuksen huippuyksikkönä kahdentoista vuoden ajan vuosina 2000–2011. Vaikka Rissanen jäikin

eläkkeelle professorinvirastaan ja Variengin johtajan tehtävästään jo pian huippuyksikkökauden alettua, hän osallistui kiinteästi tutkimusyksikön toimintaan elämänsä loppuun asti eri rooleissa: jostoryhmän jäsenenä, tutkijana, tutkimusryhmien ja julkaisuhankkeiden vetäjänä, väitöskirjaohjaajana, mentorina ja hengenluojana. Samaan aikaan Rissanen työskenteli kansainvälisessä tutkijaryhmässä, joka editoi kaikki meidän päiviimme säilyneet Salemin noita-oikeudenkäyntien dokumentit vuosilta 1692–1693. Cambridge University Press julkaisi toimitetun aineiston vuonna 2009 noin 1000-sivuisena teoksena *Records of the Salem Witch-Hunt* (toim. Bernard Rosenthal ym.). Rissanen poikkeuksellisen laajaa ja syvällistä osaamista kuvaa myös se, että eläköitymisensä jälkeen hän toimi myös asiantuntijajäsenenä WSOY:n suurhankkeessa, joka tuotti uudet suomennokset William Shakespearen näytelmätuotannosta. Hankkeessa julkaistiin vuosina 2004–2013 kaikkiaan 38 näytelmää.

Matti Rissanen toimi monien kansainvälisten tieteellisten yhdistysten johto-tehtävissä. Näihin kuuluivat muun muassa International Computer Archive of Modern and Medieval English (ICAME) ja Societas Linguistica Europae, joiden puheenjohtaja Rissanen oli usean vuoden ajan. Hän oli myös englannin professoreiden kansainvälisen yhdistyksen (IAUPE) hallituksen jäsen. Kotimaisista tieteellisistä yhdistyksistä läheisin Rissaselle oli vuonna 1887 perustettu Uusfilologinen yhdistys, jonka hallituksen jäsenenä hän toimi eri rooleissa yhteensä noin 30 vuoden ajan: vuosina 1965–1978 hän oli yhdistyksen toimitussihteeri, varapuheenjohtaja vuosina 1987–2002 ja puheenjohtaja vuosina 2002–2005. Hän oli aktiivi-

nen myös Suomen englannintutkimuksen seuran FINSSE:n perustamisessa vuonna 1998. Lisäksi hänellä oli keskeinen rooli Lontoon Suomi-instituutin (Finnish Institute in London) perustamisessa.

Matti Rissanen sai ansioistaan monia tunnustuksia. Uppsalan yliopisto myönsi hänelle kunniatohtorin arvon vuonna 2001. Hän oli kansainvälisen anglosaksistien seuran ISAS:in ja Japanin englannin kielen korpuslingvistien seuran kunniajäsen sekä Uusfilologisen yhdistyksen kunniajäsen. Vuonna 2012 Alfred Kordelinin säätiö myönsi Rissaselle tunnustus-palkinnon suurista ansioista englannin kielen korkeatasoisen tutkimuksen ja yliopisto-opetuksen edistäjänä.

Rissanen oli opiskeluaajoistaan lähtien Hämmäläis-Osakunnan jäsen. Hän toimi myös osakunnan kuraattorina ja myöhem-

min inspektorina ja osallistui innostuneesti osakunnan toimintaan. Toinen pitkäaikainen yhteisö oli partio, jonka ystäväpiiri piti tiiviisti yhteyttä. Aika perheen kanssa oli Rissaselle tärkeää, samoin yhteiset kesät perheen kesäpaikassa Pälkäneellä. Rissasen perhe tuli myös tutuksi työtovereille, ja erityisesti puoliso Eeva osallistui moniin hauskoihin työyhteisön tilaisuuksiin.

Ihmisenä Matti Rissanen oli lämmin ja humaani, konstailematon ja avarakatseinen. Hän oli väsymätön optimisti ja kannustava rohkaisija. Hänen valoisa olemuksensa ja vahva läsnäolonsa tekivät vaikutuksen niihin, jotka hänen tapasivat. Hän oli monille tutkijan ja akateemisen johtajan esikuva, joka jätti pysyvän jäljen tietoon, tieteen tekemiseen ja hänet tunteiden mieliin.

*Päivi Pahta*

*Kuva:  
Sebastian Hoffmann*